

پیش‌بینی مسئولیت‌پذیری بر اساس هوش معنوی با در نظر گرفتن نقش میانجی تاب‌آوری

شبنم رستگار شه‌بندی^۱

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی پیش‌بینی مسئولیت‌پذیری بر اساس هوش معنوی با در نظر گرفتن نقش میانجی تاب‌آوری در دانشجویان شهر تهران در سال ۱۳۹۷ بود. روش پژوهش برحسب هدف کاربردی، از نظر روش گردآوری داده‌ها توصیفی-همبستگی و همین‌طور از نظر نوع داده کمی بود. جامعه آماری پژوهش کلیه دانشجویان دانشگاه‌های آزاد شهر تهران بودند که با استفاده از محاسبه حجم نمونه در معادلات ساختاری و روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای، تعداد ۷۳۰ نفر به‌عنوان حجم نمونه انتخاب شد. برای سنجش متغیرهای مورد مطالعه از پرسشنامه‌های مسئولیت‌پذیری کالیفرنیا (۱۹۵۱)، هوش معنوی کینگ (۲۰۰۸) و تاب‌آوری کانر و دیویدسون (۲۰۰۳) استفاده گردید. ارزیابی الگوی پیشنهادی از طریق الگویابی معادلات ساختاری و با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS و Smart-Pls و Amos انجام گرفت. یافته‌ها نشان دادند که الگوی پیشنهادی از برازش خوبی با داده‌ها برخوردار بود؛ همچنین همه فرضیه‌ها مورد تایید قرار گرفتند. آن‌گونه که نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد، هوش معنوی با نقش میانجی تاب‌آوری می‌تواند تاثیر چشم‌گیری بر مسئولیت‌پذیری دانشجویان داشته باشد.

کلیدواژه‌ها: مسئولیت‌پذیری، هوش معنوی، تاب‌آوری

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

^۱ - کارشناسی ارشد گروه روانشناسی، روانشناسی تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، تهران، ایران Mostafarostami25@yahoo.com

مسئولیت پذیری یک الزام و تعهد درونی از سوی فرد برای انجام مطلوب فعالیت هایی است که بر عهده اش گذاشته شده است. از جمله نظریاتی که در رابطه با مسئولیت پذیری بحث می کنند نظریه وجودگرایان است. مطابق این نظریه مسئولیت پذیری امری وجودی است که از طریق تعلیم و تربیت شکوفا می گردد. از این رو هر چه انسان آگاه تر باشد بیشتر احساس مسئولیت خواهد کرد و با تداوم آگاهی، انسان نیز همواره احساس مسئولیت می کند (آلوك، كوئین و ویلسون، ۲۰۱۶). ویلیام گلاسر مسئولیت پذیری را توانایی برآوردن نیازهای خود و پذیرفتن پیامد رفتارها به گونه ای که مانعی در جهت برآوردن نیازهای افراد جامعه نباشد عنوان می کند. مسئولیت پذیری در قابل سه مولفه صورت بندی شده است: ۱. یادگیری انتخاب رفتارهایی است که نیازهای اساسی ما را برآورده کند، ۲. پذیرفتن پیامدهای رفتار خود و ۳. اینکه مانعی بر سر راه برآورده شدن نیازهای دیگران نباشد (صاحبی، زالی زاده و زالی زاده، ۱۳۹۴). دانش آموزانی که نسبت به اشتباهات و شکست های خود مسئولیت پذیر هستند، حرمت خود بالاتری دارند (الم، ۲۰۱۴). سفیری و چشمه (۱۳۹۳) نشان دادند که میزان مسئولیت پذیری در نوجوانان بسیار پایین بوده به طوری که حدود ۷۱ درصد از پاسخگویان از نظر مسئولیت پذیری در حد متوسط و پایین قرار دارند. نتایج پژوهش اکین لکه^۳ (۲۰۱۲) نشان داد که دانشجویان با خودپنداشت بالاتر نسبت به دانشجویان با خودپنداره پایین تر در زمینه تحصیلی مسئولیت پذیرتر هستند.

در سالهای اخیر رویکرد روانشناسی مثبت گرا، با شعار توجه به استعدادها و توانمندی انسان، مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است. عواملی که تطابق هر چه بیشتر آدمی با نیازها و تهدیدهای زندگی را موجب گردند، بنیادی ترین سازه های مورد پژوهش در این رویکرد می باشد. در این میان تاب آوری جایگاه ویژه ای به خصوص در حوزه روان شناسی تحولی و سلامت روان را به خود اختصاص داده است (کازیسکی، راب، آلدوساری و برادوجن، ۲۰۱۰). تاب آوری چگونگی رویارویی با استرس یا آسیب است. نظریه تاب آوری بر جنبه های قوی مقابله با آسیب ها ساخته شده و توانایی فرد برای کنار آمدن با خطر و مشکلات می باشد (اوگینسکا-بولیک و زادورنا-سیسلاک، ۲۰۱۸). نیک فطرت بودن، مذهبی بودن، خوش بین بودن (کاپیانی، حمید و عنایتی، ۱۳۹۳)، توانایی برگشتن و بهبود پیدا کردن، مهارت های فکری انعطاف پذیر، جست و جو کردن مشکلات به عنوان فرصتی برای یادگیری و رشد، توانایی حل کردن مشکلات و مهارت های حل تعارض از جمله ویژگی های افراد تاب آور هستند (اویشی، تاکو، هیرانو و سعید، ۲۰۱۸). تاب آوری بر حسب این تعریف، فراتر از جان سالم به در بردن از استرس ها و ناملازمات زندگی است و با رشد مثبت، انطباق پذیری و رسیدن به سطحی از تعادل پس از به وجود آمدن اختلال در وضعیت تعادلی پیشین، مطابقت می کند. بنابراین تاب آوری به انطباق موفق می شود که در آوردگاه مصائب و استرس های توان کاه و ناتوان ساز آشکار می گردد. این تعریف از تاب آوری، بیانگر کنش وری و پویایی سازه ای است که مستلزم

1 - Aulak, Quinn & Wilson

2 - Alam

3 - Akinleke

4 - Koszycki, Raab, Aldosary & Bradwejn

5 - Ogińska-Bulik & Zadworna-Cieślak

6 - Oshio, Taku, Hirano & Saeed

تعامل پیچیده بین عوامل خطر ساز و محافظت کننده است. نظریه های نخستین در مورد تاب آوری، بر ویژگی های مرتبط با پیامدهای مثبت در مواجهه با ناملایمات زندگی، پرخاشگری و مطائب تاکید داشتند (زردشتیان، کریمی و حسینی، ۱۳۹۷). روانشناسان بالینی، اخیراً مدل هایی از تاب آوری را تحت شرایط فقدان، خشونت و درد بررسی کرده اند. نتایج هماهنگ این پژوهش ها موید تاثیرات مثبت، سازنده و انطباق رشد یافته با شرایط خطیر و استرس زای فولذکر است. با توجه به تحقیقات انجام شده هوش معنوی به میزان قابل توجهی می تواند بر میزان تاب آوری تاثیر گذار باشد (اوزاکا، سوزوکی، میرزونو، تارومی، یوشیدا و همکاران، ۲۰۱۷).

هوش معنوی همان توانایی است که به ما قدرت تلاش و کوشش برای به دست آوردن رویاها را می دهد. هوش معنوی می تواند به انسان در دستیابی به باورهای مثبت کمک کند زیرا زندگی انسان هدفمند می شود و این هدفمندی در دستیابی به نگرش مثبت در زندگی بسیار کمک کننده است. هوش نیز، مجموعه ای از ابزار برای رسیدن به بارآوری، اثربخشی، سعادت، رضایت و در نهایت با معنا بودن در زندگی است (دی فابو و ساکلوفسکه،^۲ ۲۰۱۴). این درست است که ارتباطات زیادی بین معنویت و بهزیستی روانشناختی و سازگاری وجود دارد ولی به اعتقاد کینگ^۳ (۲۰۰۸) راهبردهای مقابله ای و تکنیک های حل مشکل با استفاده از معنویت در واقع کاربردهای سازگارانه هوش معنوی می باشند. او پیشنهاد می کند که این ارتباط غیرمستقیم است و هوش معنوی به عنوان یک میانجی در این ارتباطات نقش دارد. به احتمال بیشتر همبستگی معنادارتری میان سطوح هوش معنوی و سازگاری وجود دارد. از دیدگاه کینگ (۲۰۰۸) هوش معنوی دارای چهار مولفه تفکر وجودی، تولید معنای شخصی، بسط هوشیاری و آگاهی متعالی می باشد. ایمنونز نیز معتقد است که معنویت می تواند شکلی از هوش تلقی شود زیرا عملکرد و سازگاری فرد را پیش بینی می کند و قابلیت هایی را مطرح می کند که افراد را قادر می سازند به حل مسائل بپردازند و به اهدافشان دسترسی داشته باشند (مک لارنون و کارسول،^۴ ۲۰۱۳). گودمن، ویگت هانسن^۵ (۲۰۱۳) هوش معنوی را توانایی تجربه شده ای می دانند که به افراد امکان دستیابی به دانش و فهم بیشتر را می دهد و زمینه را برای رسیدن به تکامل و ترقی در زندگی فرد مبتلا با مختل می سازد. کینگ هوش معنوی را مجموعه ظرفیت های سازگاری در ذهن بر مبنای جنبه های غیر جسمانی و متعالی واقعیت، می داند (به نقل از مرعشی، محراییان و مسلمان، ۱۳۹۵). سا، نامی، باشلیده و بناب^۷ (۲۰۱۱) نیز هوش معنوی را استعداد ذاتی می دانند که انسان در حل مسائل معنوی و ارزشی خود به کار می گیرد و زندگی را در حالتی گسترده از غنا و معنا قرار می دهد. از دیدگاه نظری، افراد با هوش معنوی بالا، زندگی را با معنا و هدفمند تلقی می کنند و از آنجا که اتفاقات را در پرتو معنای کلی زندگی تفسیر کرده، هنگام مواجهه با ناسازگاری های زندگی کمتر دچار یاس شده و راحت تر با آنها کنار می آیند. چلان، زبراککی و وگل^۸ (۲۰۱۱) نشان دادند که

1 - Ozawa, Suzuki, Mizuno, Tarumi, Yoshida

2 - Di Fabio & Saklofske

3 - King

4 - McLarnon & Carswell

5 - Goodman, Voigt Hansen

6 - King

7 - Sa, Naami, Bashlidh & Banab

8 - Chlan, Zebracki & Vogel

بین هوش معنوی با رضایت از زندگی و تاب‌آوری رابطه معناداری وجود دارد و افراد مذهبی در اقوام مذهبی شادترند. زنگ، گو و جورج^۱ (۲۰۱۱) در پژوهش خود نشان دادند که اعمال مذهبی باعث افزایش سطح بهداشت روانی (کاهش افسردگی، به دست آوردن عزت نفس، افزایش حمایت اجتماعی، بالا رفتن کیفیت زندگی و افزایش ارتباطات اجتماعی) می‌شود. استاوروا، فچنهایر و اسلر^۲ (۲۰۱۳) مطالعه‌ای با عنوان این که چرا افراد مذهبی خوشحالند؟ انجام و نشان دادند که افراد مذهبی به طور متوسط از افراد غیرمذهبی خوشحال‌ترند و از زندگی خود رضایت بیشتری دارند. یانکر، اسنابلروچ و دهان^۳ (۲۰۱۲) در پژوهشی با عنوان رابطه مذهبی بودن و نتایج آن بر پیامدهای روان‌شناسی در بزرگسالان به این نتیجه رسیدند که مذهبی بودن بر بروز افسردگی، سلامتی، اعتماد به نفس، توافقی بودن و رک بودن تاثیر می‌گذارد.

بررسی و انجام پژوهش‌هایی در رابطه با نوجوانان و جوانان ضروری است و اساساً به تشخیص و ارزیابی ویژگی‌های شخصیت سالم به ویژه شاخص‌ترین ویژگی‌های آن یعنی هوش معنوی، تاب‌آوری و مسئولیت‌پذیری در جوانان کمتر توجه شده است. با توجه به مشکلات و حساسیت‌های دورانی نوجوانی و جوانی، این مساله باید به درستی مورد ارزیابی و توجه قرار گیرد و برنامه‌ریزی شایسته‌ای به منظور شناخت عوامل مرتبط با هوش معنوی، تاب‌آوری و مسئولیت‌پذیری این قشر مهم جامعه صورت پذیرد. با اندازه‌گیری هوش معنوی و تاب‌آوری و شناخت الگوی شخصیت سالم و نقش آن و اهمیتی که در ایجاد شخصیت سالم و مسئولیت‌پذیری دارد، می‌توان وضعیت روانی جوانان را بررسی کرد و از ارائه این الگو به عنوان یک واکسیناسیون در مقابل ایجاد بیماری روانی استفاده نمود و حس امید، مفید بودن، مسئولیت‌پذیری و تاب‌آوری را به جوانان القا کرد. بنابراین هدف این پژوهش بررسی پیش‌بینی مسئولیت‌پذیری بر اساس هوش معنوی با در نظر گرفتن نقش میانجی تاب‌آوری در دانشجویان بر اساس مدل ساختاری است.

روش‌شناسی

با توجه به اینکه تحقیق حاضر به بررسی پیش‌بینی مسئولیت‌پذیری بر اساس هوش معنوی با در نظر گرفتن نقش میانجی تاب‌آوری در دانشجویان پرداخت، روش پژوهش برحسب زمان وقوع پدیده، گذشته‌نگر؛ برحسب نتیجه، تصمیم‌گرا؛ برحسب هدف، کاربردی؛ برحسب زمان اجرای پژوهش، مقطعی؛ برحسب نوع داده، کمی؛ برحسب روش گردآوری داده‌ها و یا ماهیت و روش پژوهش، توصیفی-همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه دانشجویان دانشگاه‌های آزاد شهر تهران در سال ۱۳۹۷ بود. روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای بود. در پژوهش حاضر، ابتدا، واحدهای دانشگاهی شهر تهران به پنج خوشه کلی (واحدهای تهران شمال، جنوب، مرکز، شرق و غرب) تقسیم شدند. سپس با توجه به پراکندگی جغرافیایی دانشکده‌های هر واحد دانشگاهی و عدم تجانس بین گروهی دانشکده‌های هر واحد به‌عنوان خوشه‌ها در نظر گرفته شد که پژوهش‌گر در هر دانشگاه سه دانشکده را تصادفی انتخاب کرد و در نهایت در هر دانشکده دو رشته را به‌صورت تصادفی انتخاب و پرسشنامه‌ها را به‌صورت تصادفی در دسترس در بین دانشجویان این رشته‌ها توزیع کرد. در مدل‌یابی معادلات ساختاری تعیین حجم نمونه می‌تواند بین ۵ تا ۱۵

1 - Zeng, Gu & George

2 - Stavrova, Fetchenhauer & Schlösser

3 - Yonker, Schnabelrauch & DeHaan

مشاهده به ازای هر متغیر اندازه‌گیری شده تعیین شود: $5q \leq n \leq 15q$ ؛ که در آن q تعداد متغیرهای مشاهده‌شده یا تعداد گویه‌ها (سؤالات) پرسشنامه و n حجم نمونه است (هومن، ۱۳۸۴). در این پژوهش حجم نمونه برای هر سؤال ۸ آزمودنی (۹۱ سؤال) و به‌طور کلی ۷۳۰ نفر در نظر گرفته شد.

برای گردآوری اطلاعات از منابع کتابخانه‌ای و میدانی (پرسشنامه) استفاده شد. ابزار گردآوری پژوهش پرسشنامه های مسئولیت پذیری کالیفرنیا (۱۹۵۱)، هوش معنوی کینگ (۲۰۰۸)، و تاب آوری کانر و دیویدسون (۲۰۰۳) بود. پرسشنامه مسئولیت پذیری کالیفرنیا (۱۹۵۱): برای سنجش مسئولیت پذیری از خرده مقیاس سنجش مسئولیت پذیری گرفته شده از پرسشنامه روان شناختی کالیفرنیا استفاده گردید تعداد ۴۲ سؤال مربوط به مقیاس مسئولیت پذیری از میان ۴۶۲ سؤال پرسشنامه اصل استخراج شده و مورد استفاده قرار گرفت پرسش نامه یادشده نخستین بار به وسیله ی هاریسون گاف در سال ۱۹۵۱ با ۶۴۸ سؤال و ۱۵ مقیاس برای سنجش ۱۵ ویژگی شخصیتی انتشار یافت و سپس در سال ۱۹۵۷ مقیاس های آن به ۱۸ و بار دیگر در سال ۱۹۸۷ به وسیله ی وی مورد تجدید نظر قرار گرفت و تعداد سوالات آن به ۱۶۲ و تعداد خرده مقیاس های آن به ۲۰ خرده مقیاس افزایش یافت. مقیاس مسئولیت پذیری ۴۲ سوالی به منظور سنجش ویژگی هایی از قبیل وظیفه شناسی، احساس تعهد، سخت کوشی، جدیت، قابلیت اعتماد، رفتار مبتنی بر نظم و مقررات، منطق و احساس مسئولیت مورد استفاده قرار گرفت (مارنات، ترجمه نیکخو، ۱۳۸۴). پایایی مقیاس در پژوهش موسوی (۱۳۷۷) ۰/۷۰ و در پژوهش رضایی (۱۳۷۷)، ۰/۶۵ بدست آمده است. موسوی (۱۳۷۷) همچنین اعتبار این مقیاس را با استفاده از روش ملاک همزمان معادل $r = 0/61$ محاسبه نموده است که در سطح $p < 0/001$ معنی دار است. هوش معنوی: برای سنجش هوش معنوی از پرسشنامه خودسنجی هوش معنوی کینگ (۲۰۰۸) استفاده شد. این پرسشنامه توانایی ذهنی هوش معنوی را با ۲۴ عبارت مورد سنجش قرار می دهد. توانایی های مربوط به هوش معنوی در چهار بعد اصلی ارزیابی می شود که شامل چهار توانایی تفکر انتقادی وجودی، تولید معنای شخصی، آگاهی متعالی و بسط هوشیاری است (قربانی، ۱۳۸۹). آزمودنی باید میزان موافقت یا مخالفت خود با هر یک از عبارات آزمون در مقیاس پنج درجه ای لیکرت به صورت کاملا، خیلی، کمی و به هیچ وجه، مشخص سازد. نحوه نمره گذاری گویه های پرسشنامه هوش معنوی به این صورت است که برای به دست آوردن نمره کلی آزمون باید امتیاز همه ۲۴ عبارت با هم جمع گردد عبارت ۶ به طور معکوس نمره گذاری می شود. کینگ و دسیکو (۲۰۰۹) ضریب آلفای کرونباخ کل این آزمون را ۰/۹۲ و ضریب آلفای زیرمقیاس های آن را بدین شرح گزارش کرده اند: تفکر انتقادی وجودی ۰/۷۸، تولید معنای شخصی ۰/۷۸، آگاهی متعالی ۰/۸۷ و بسط هوشیاری ۰/۹۱. اعتبار همگرایی پرسشنامه خودسنجی هوش معنوی از طریق همبستگی نمره آن با چند پرسشنامه از جمله تجربه های عرفانی، جهت گیری مذهبی و هوش هیجانی که به ترتیب ۰/۶۳، ۰/۴۸ و ۰/۴۶ شده است، به اثبات رسیده است. زاهدبا بلان و بگیان (۱۳۹۱) در پژوهشی آلفای کرونباخ را از طریق بازآزمایی در یک نمونه ۷۰ نفر به فاصله زمانی دو هفته ۰/۶۷ محاسبه کردند. علوی و همکاران (۱۳۹۰) نیز پایایی این مقیاس را با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۸ برآورد کرده است. در این پژوهش، روایی صوری پرسشنامه بررسی شد و تغییراتی در برخی از سوالات اعمال گردید (مولوی، ۱۳۹۲). تاب آوری کانر و دیویدسون (۲۰۰۳): این پرسشنامه را کانر و دیویدسون (۲۰۰۳) با مرور منابع پژوهشی ۱۹۹۹-۱۹۷۹ حوزه تاب آوری تهیه

کردند. ویژگی‌های روان‌سنجی این مقیاس در شش گروه، جمعیت عمومی، مراجعه‌کنندگان به بخش مراقبت‌های اولیه، بیماران سرپایی روانپزشکی، بیماران مبتلا به اختلال اضطراب فراگیر و دو گروه از بیماران مبتلا به اختلال استرس پس از سانحه، بررسی گردید. تهیه‌کنندگان این مقیاس بر این عقیده‌اند که این پرسشنامه به خوبی قادر به تفکیک افراد تاب‌آور از افراد غیرتاب‌آور در گروه‌های بالینی و غیربالینی بوده است و می‌تواند در موقعیت‌های پژوهشی و بالینی مورد استفاده قرار گیرد (محمدی، ۱۳۸۴؛ به نقل از صادقی و همکاران، ۱۳۸۸). این پرسشنامه ۲۵ سوال دارد که در مقیاس لیکرت بین صفر (کاملاً نادرست) و چهار (همیشه درست)، نمره‌گذاری می‌شود. نمره میانگین این مقیاس از ۵۲ خواهد بود به طوری که هر چه نمره آزمودنی از ۵۲ بالاتر باشد، تاب‌آوری بالاتری دارد و هر چه نمره او به صفر نزدیکتر باشد، از تاب‌آوری کمتری برخوردار خواهد بود. داس با ضریب آلفای کرونباخی معادل ۰/۸۴ تا ۰/۹۲ ثبات درونی کافی را نشان داده است (وایزمن و بک، ۱۹۹۷؛ به نقل از لطفی کاشانی، ۱۳۸۷) و بک (۱۹۹۷) ضریب آلفای کرونباخی معادل ۰/۸۰ را برای خرده مقیاس‌های داس گزارش کرده است.

روایی: به‌منظور تعیین روایی پرسشنامه از روایی ظاهری^۱، محتوایی^۲ و سازه^۳ استفاده شد. در روایی ظاهری پرسشنامه‌ها قبل از توزیع توسط پژوهش‌گر، چند نفر از اعضای نمونه و برخی خبرگان دانشگاهی و سازمانی (مسئولین آموزش عالی) به‌دور از ایرادات ویرایشی، شکلی، املائی و ... تدوین گردید. در روایی محتوایی در قالب یک روش دلفی و با کمک فرم‌های CVI و CVR و به کمک ده نفر از خبرگان شامل اعضای مصاحبه‌شونده، خبرگان دانشگاهی و سازمانی، دانشجویان دکتری متخصص در این حوزه، چند نفر از آزمودنی‌ها و.. محتوای پرسشنامه از نظر سؤال‌های اضافی و یا اصلاح سؤال‌ها مورد بررسی قرار گرفت. فرم CVI نشان داد که همه سؤال‌های متغیرهای مسئولیت‌پذیری، هوش معنوی و تاب‌آوری از نقطه‌نظر ساده بودن، واضح بودن و مربوط بودن از وضعیت مناسبی برخوردارند (میزان این ضریب برای هر یک از سؤال‌ها بالاتر از ۰,۷۹ بود)؛ همچنین با توجه به اینکه مقدار CVR برای همه سؤال‌ها بالای ۰,۶۲ به دست آمد هیچ سؤال‌نیازی به حذف شدن نداشت. در مورد روایی سازه نیز از دو نوع روایی همگرا و واگرا با کمک نرم‌افزار Smart-Pls2 استفاده شد. در بررسی روایی همگرا یافته‌ها نشان داد ضرایب معناداری تمام بارهای عاملی بزرگ‌تر از ۲,۵۸ بود یعنی تمامی بارهای عاملی با اطمینان ۹۹ درصد معنادار بود؛ ضرایب تمام بارهای عاملی بالای ۰,۵ بود؛ میانگین واریانس استخراج‌شده^۴ (AVE) همه مؤلفه‌ها بالای ۰,۵ بود و همین‌طور پایایی ترکیبی همه مؤلفه‌ها بزرگ‌تر از میانگین واریانس استخراج‌شده آن بود؛ لذا می‌توان گفت که روایی همگرای سازه‌های مدل تأیید می‌شوند. در بررسی روایی واگرا نیز از آزمون فورنل و لارکر (این آزمون روایی واگرا (تشخیصی) را در سطح متغیرهای پنهان با استفاده از ماژولی که در نرم‌افزار لیزرل تعریف شده می‌سنجد) و آزمون بار عرضی^۵ (این آزمون روایی واگرا را در سطح متغیرهای مشاهده‌پذیر توسط ماژولی که در نرم‌افزار لیزرل تعریف شده می‌سنجد) استفاده شد. در آزمون فورنل و لارکر یافته‌ها نشان داد، جذر میانگین واریانس استخراج‌شده هر متغیر پنهان بیشتر از حداکثر همبستگی آن متغیر با دیگر متغیرهای

¹ - Faced Validity

² - Content Validity

³ - Construct Validity

⁴ -Average Variance Extracted

⁵ -Cross Loadings

پنهان مدل بود؛ هم‌چنین نتایج آزمون بار عرضی نشان داد، بارهای عاملی هرکدام از متغیرهای پژوهش بیشتر از بارهای عاملی مشاهده‌پذیرهای دیگر مدل‌های اندازه‌گیری موجود در مدل بود و از طرف دیگر بار عاملی هر متغیر مشاهده‌پذیر بر روی متغیر پنهان متناظرش حداقل ۰,۱ بیشتر از بارهای عاملی همان متغیر مشاهده‌پذیر بر متغیرهای پنهان دیگر بود؛ بنابراین نتایج این دو آزمون بیانگر روایی واگرا بود.

پایایی: در این پژوهش پایایی از طریق ضریب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی^۱ و با استفاده از ماژولی که در نرم‌افزار لیزرل تعریف شده است، محاسبه می‌شود. مقادیر این دو ضریب برای هر سه سازه پژوهش بالای ۰/۷ به دست آمد که نشان دهنده پایا بودن ابزار اندازه‌گیری بود. البته شایان ذکر است که پایایی و روایی هر سه ابزار توسط پژوهش‌های پیشین تأیید شده است. اطلاعات پرسشنامه، ضرایب پایایی و روایی در جدول زیر قابل مشاهده است.

جدول ۱. اطلاعات پرسشنامه و محاسبه ویژگی‌های روان‌سنجی ابزار

تاب آوری	مسئولیت پذیری	هوش معنوی	ASV	MSV	AVE	CR	آلفای کرونباخ	تعداد گویه‌ها	منبع	بعد
---	---	۰,۷۰۹	۰,۳۱۳	۰,۴۴۵	۰,۵۸۵	۰,۸۲۴	۰,۸۰۱	۲۴	کینگ (۲۰۰۸)	هوش معنوی
----	۰,۷۸۰	۰,۴۲۱	۰,۰۱۷	۰,۱۹۸	۰,۵۳۸	۰,۸۸۴	۰,۸۵۷	۴۲	کالیفرنیا (۱۹۵۱)	مسئولیت پذیری
۰,۷۴۲	۰,۳۸۱	۰,۶۳۹	۰,۲۴۱	۰,۴۴۴	۰,۵۳۷	۰,۸۶۹	۰,۸۴۷	۲۵	کانر و دیویدسون (۲۰۰۳)	تاب آوری

با توجه به جدول فوق می‌توان گفت: پایایی سازه‌ها مورد تأیید است زیرا آلفای کرونباخ و ضریب پایایی ترکیبی بالای ۰,۷ است و هم‌چنین $AVE > 0.5$ است. روایی همگرا مورد تأیید است، زیرا $CR > 0.7$ ؛ $CR > AVE$ ؛ $AVE > 0.5$ و همین‌طور روایی واگرا نیز مورد تأیید است زیرا $MSV < AVE$ و $ASV < AVE$.

یافته‌ها

در این بخش فرضیه‌های پژوهش با استفاده از آزمون مناسب و نرم‌افزارهای SPSS و Smart-Pls و Amos مورد بررسی و ارزیابی قرار می‌گیرد. در ادامه قبل از آزمون فرضیه‌های پژوهش، وضعیت موجود متغیرها و همبستگی بین آن‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد. البته شایان ذکر است که بررسی چولگی و کشیدگی داده‌ها نشان داد که توزیع داده‌های همه متغیرها نرمال است.

با توجه به اینکه توزیع داده‌ها نرمال و مقیاس فاصله‌ای بود، برای بررسی وضعیت موجود متغیرها از آزمون تی تک نمونه‌ای و هم‌چنین برای بررسی روابط بین متغیرها از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد. در جدول زیر وضعیت موجود متغیرها و همبستگی بین آن‌ها آورده شده است.

¹ - Composite Reliability (CR)

² - Maximum Shared Squared Variance (MSV)

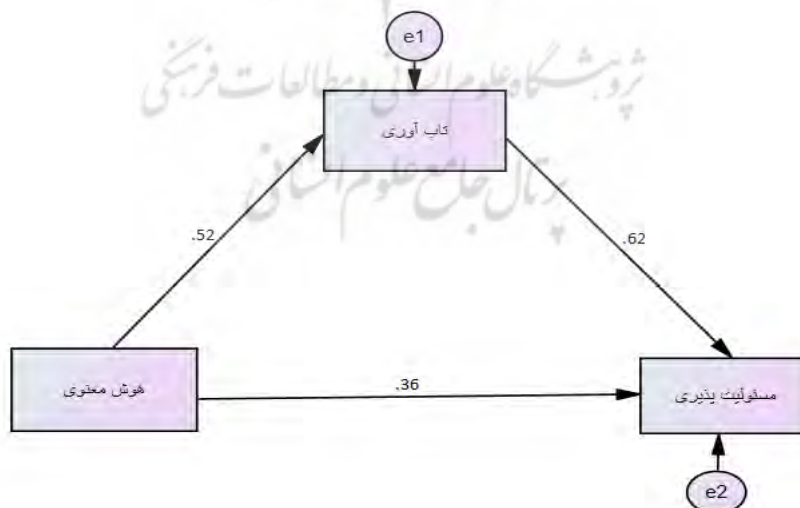
³ - Average Shared Squared Variance (ASV)

جامعه‌شناسی آموزش و پرورش

جدول ۲: وضعیت موجود متغیرها و همبستگی بین آن‌ها

بعد	عدد معناداری	حد پایین	حد بالا	وضعیت	۱	۲	۳
۱. مسئولیت پذیری	۰,۰۰۱	۰,۱۳۵۱	۰,۴۷۳۱	مناسب	----	۰,۴۲	۰,۶۴
۲. هوش معنوی	۰,۰۰۱	۰,۴۷۴۲	۰,۸۳۴۹	مناسب	۰,۴۲	-----	۰,۳۸
۳. تاب آوری	۰,۰۰۱	۰,۱۲۹۸	۰,۲۵۲۷	مناسب	۰,۶۴	۰,۳۸	----

با توجه به جدول فوق نتایج تحلیل همبستگی نشان داد که هر سه بعد رابطه مثبت و معناداری با یکدیگر دارند ($p < 0,01$). از طرف دیگر نتایج جدول نشان داد هر سه بعد در وضعیت مناسبی قرار دارد. قبل از وارد شدن به مرحله آزمون فرضیات و مدل‌های مفهومی پژوهش لازم است تا از صحت مدل‌های اندازه‌گیری متغیرهای مستقل (هوش معنوی)، متغیر میانجی (تاب آوری) و متغیر وابسته (مسئولیت پذیری) اطمینان حاصل شود. لذا نتایج تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول و دوم به منظور بررسی مدل‌های اندازه‌گیری این سه بعد آورده شد. تحلیل عاملی تأییدی یکی از قدیمی‌ترین روش‌های آماری است که برای بررسی ارتباط بین متغیرهای مکنون و متغیرهای مشاهده شده (سؤالات) به کار برده می‌شود و بیانگر مدل اندازه‌گیری است (براین؛ ۱۹۹۴). نتایج تحلیل عاملی تأییدی ابعاد مسئولیت پذیری، هوش معنوی و تاب آورینشان داد، کلیه مدل‌های اندازه‌گیری مناسب و کلیه اعداد و پارامترهای مدل معنادار است. همچنین شاخص‌های تناسب مدل اندازه‌گیری نشانگر مناسب بودن کلیه مدل‌های اندازه‌گیری بود. پس از آزمون مدل‌های اندازه‌گیری اکنون لازم است تا مدل ساختاری که نشانگر ارتباط بین متغیرهای مکنون پژوهش است، ارائه شود. با استفاده از مدل ساختاری می‌توان به بررسی فرضیه‌های پژوهش پرداخت. در شکل زیر مدل پژوهش در حالت ضرایب استاندارد به منظور بررسی پیش‌بینی مسئولیت پذیری بر اساس هوش معنوی با در نظر گرفتن نقش میانجی تاب آوری آورده شده است:

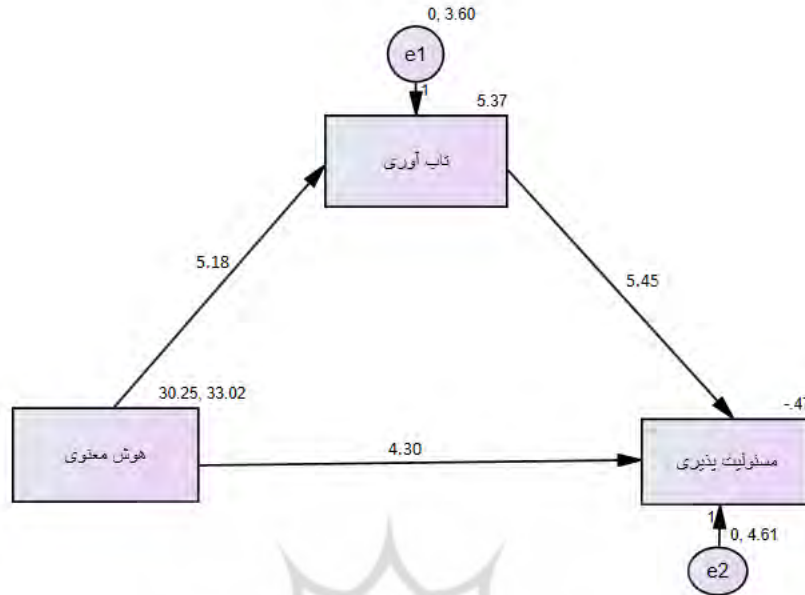

شکل ۲. مدل ساختاری پژوهش در حالت تخمین ضرایب استاندارد

^۱ - Byrne

پیش بینی مسئولیت پذیری بر اساس هوش معنوی با در نظر گرفتن نقش میانجی تاب آوری

در شکل زیر نیز مدل پژوهش در حالت ضرایب معناداری آورده شده است که تمامی ضرایب به دست آمده معنادار می باشد؛ زیرا مقدار آزمون معناداری تک تک مسیرها از عدد ۲,۵۸ بزرگ تر و از عدد ۲,۵۸- کوچک تر است.

شکل ۳. مدل ساختاری پژوهش در حالت معناداری ضرایب

با توجه به مقادیر به دست آمده در شکل ۲ به بررسی فرضیات پژوهش می پردازیم. در جدول زیر نتایج حاصل از آزمون مدل را می توان مشاهده کرد.

جدول ۳: نتایج آزمون مدل پژوهش

پذیرش / رد فرضیه ها	t-value	ضرایب استاندارد شده	بررسی فرضیه ها	
پذیرش	۴,۳۰	۰,۳۶	رابطه مسئولیت پذیری با هوش معنوی	۱
پذیرش	۵,۴۵	۰,۶۲	رابطه مسئولیت پذیری با تاب آوری	۲
پذیرش	۵,۱۸	۰,۵۲	رابطه هوش معنوی با تاب آوری	۳

بر اساس جدول بالا می توان نوع و میزان اثر هریک از متغیرهای پژوهش را در دانشجویان دانشگاه آزاد شهر تهران مشاهده کرد که بر این اساس کلیه فرضیه های پژوهش در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنادار هستند. برای بررسی میزان تأثیر مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر وابسته لازم است تا اثرات کل، مستقیم و غیرمستقیم برای متغیر درون زای مدل ارائه شود که این اثرات در جدول زیر قابل مشاهده است:

جدول ۴. تفکیک اثرات، مستقیم، غیرمستقیم و کل در مدل پژوهش

اثر	متغیر مستقل		متغیر وابسته
	مستقیم	غیرمستقیم	
کل	۰,۵۹	-	تاب آوری
۰,۵۹	-	۰,۵۹	مسئولیت پذیری
۰,۵۴	-	۰,۵۴	مسئولیت پذیری
۰,۷۸	۰,۳۲ = ۰,۵۴ +	۰,۴۶	هوش معنوی
	۰,۵۹		تاب آوری

همان‌طور که در جدول قابل مشاهده است، مسئولیت‌پذیری در رابطه با هوش معنوی با نقش میانجی تاب‌آوری به میزان ۰,۷۸ است.

آنچه از محاسبات انجام شده می‌توان نتیجه گرفت آن است که هر چند مدل تدوین شده باعث شده است که تا حد زیادی از مقدار کای‌اسکور مدل استقلال فاصله بگیرد اما به دلیل معنادار شدن مقدار کای‌دو مدل ($P=0/000$) می‌توان نتیجه گرفت که مدل قابل قبول تلقی می‌شود. حال که شاخص‌ها برازش خوبی را از داده‌ها نسبت به مدل نشان می‌دهد نوبت به سنجش شاخص‌های جزئی‌تر برآزش می‌رسد. تفاوت شاخص‌های برآزش با شاخص‌های سه‌گانه برآزش کلی در این است که شاخص‌های برآزش کلی در مورد مناسب بودن کل مدل و نه اجزای آن قضاوت می‌کنند و شاخص‌های جزئی‌تر در مورد رابطه‌های جزئی مدل قضاوت می‌کنند. شاخص‌های جزئی‌تر برآزش (نسبت‌های بحرانی و سطح معناداری آن‌ها) نشان می‌دهند که همه بارهای عاملی دارای معنا دارند.

جدول ۵. نتایج آزمون مدل‌سازی معادلات ساختاری برای برآزش مدل مفهومی پژوهش

شاخص	اختصار	مقدار	برآزش قابل قبول
سطح تحت پوشش کای اسکور	χ^2	۱۸۹۰,۸۴	-
شاخص برآزش تطبیقی	CFI	۰,۹۷	بزرگ‌تر از ۹۰ درصد
نیکویی برآزش	GFI	۰,۹۴	بزرگ‌تر از ۸۰ درصد
شاخص برآزش افزایشی	IFI	۰,۹۷	بزرگ‌تر از ۹۰ درصد
میانگین مربعات خطای برآورد	RMSEA	۰,۰۶۹	کمتر از ۸ درصد
کای اسکور بهنجار شده	CMIN/df	۲,۲۵	بین ۱ تا ۵
نیکویی برآزش تعدیل یافته	AGFI	۰,۹۰	بزرگ‌تر از ۸۰ درصد
شاخص نرم شده برآزندگی	NFI	۰,۹۵	بزرگ‌تر از ۹۰ درصد

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی پیش‌بینی مسئولیت‌پذیری بر اساس هوش معنوی با در نظر گرفتن نقش میانجی تاب‌آوری انجام شد. نتایج پژوهش نشان داد که بین مسئولیت‌پذیری و تاب‌آوری در بین دانشجویان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. این پژوهش با نتایج پژوهش آلوک و همکاران (۲۰۱۶)، مور و همکاران (۲۰۱۵)، تقی‌پور و همکاران (۲۰۱۴) همسو می‌باشد. در تبیین نتایج بدست آمده می‌توان

چنین بیان کرد که مسئولیت پذیری ویژگی اصلی دانش آموزان و دانشجویان کوشا است و در این مورد فرقی ندارد که این دانش آموز و دانشجو دارای توانایی شناختی بالایی باشد یا چنین نباشد. مهم این است که افراد درباره هدفی که برایش تعیین شده است درک روشنی داشته و برای رسیدن به مقصود از انجام تمام وظایفی که برای او تعیین شده است، دریغ نمی کند (آلوک و همکاران، ۲۰۱۶). از آنجا که مسئولیت پذیری به عنوان متغیری که در ارتباط با شرایط محیطی و اجتماعی شکل می گیرد و تغییرات دوره نوجوانی و جوانی نیز در رشد شخصیت اجتماعی هر فرد تاثیرگذار است به نظر می رسد بررسی این متغیر در فضای آموزشی و دانشگاهی حائز اهمیت باشد زیرا اغلب دانش آموزان و دانشجویان درصد زیادی از وقت خود را در محیط های آموزشی سپری کرده و در نتیجه میزان مسئولیت پذیری آنها به صورت متقابل تحت تاثیر و تاثیر تاب آوری در آنها قرار دارد. بنابراین دانشجویانی که از تاب آوری بالاتری برخوردار هستند، انگیزه شان به طور قابل توجهی افزایش می یابد و همین امر در میزان مسئولیت پذیریشان تاثیر می گذارد. مطالعات نشان می دهد که دانشجویانی که از تاب آوری بالاتری برخوردار هستند به طور قابل توجهی بر روند پیشرفت تحصیلی آنان تاثیرگذار است (فورو، ۲۰۱۴).

همچنین نتایج نشان داد که هوش معنوی با تاب آوری رابطه مثبت و معنادار دارد؛ که این یافته با نتایج پژوهش رستگار و همکاران (۱۳۹۵)، عزیزی نژاد و همکاران (۱۳۹۴)، حمید و همکاران (۱۳۹۱)، همسو می باشد. از آنجا که هوش معنوی و معنویت در کار به زندگی کاری معنا بخشیده و باعث می شود که فرد کارش را ارزشمند پندارد و مبتنی بر هدفی متعالی تلقی کند و در پرتو تجربه ای معنوی و احساس یگانگی و یا ظهور و حضور نیروی فراطبیعی در کار، شهود و خلاقیتش تقویت شده و توانایی حل مسائل و رویارویی با عوامل استرس زا و تاب آوری برای او متبلور شود. لذا تلاش در جهت رشد هوش معنوی برای دانشجویان از طریق انجام تمرین های تاملی مانند مراقبه، آگاهی هوشیارانه و پرورش خودآگاهی، افزایش وسعت نظر و گشودگی، حساسیت زیاد نسبت به تجارب و واقعیاتی نظیر حالت تعالی و موضوع های معنوی، تقویت رفتارهای اخلاقی، جستجوی معنای اصلی موقعیت ها و مطرح کردن «چرا» برای مسائل و تلاش برای برقراری ارتباط میان رویدادها، توصیه می شود. همچنین آنها در جهت رشد هوش معنوی می یابست ارزش های خود را شناسایی نموده، به اهداف و خواسته های خود بیندیشند و به زندگی خود چشم انداز و تعادل دهند. بینش جهانی و بینش شخصی خود را ترکیب کنند و ارتباط خود را با دیگران، طبیعت و جهان هستی بشناسند و بر عشق و دلسوزی تمرکز نموده و در زمینه هایی از قبیل زندگی، مرگ، زندگی پس از مرگ، واقعیت تفکر نمایند. بنابراین اساتید دانشگاه نیز می توانند با برگزاری کلاس های عرفان و خداشناسی زیر نظر افراد متبحر و متخصص و برنامه های پرسش و پاسخ در این زمینه، توجه دانشجویان به موضوعات معنوی در دانشگاه را افزایش دهند. همچنین توصیه می شود با نصب تابلوهایی از احادیث و آیه های قرآن بر روی دیوارها زمینه توجه بیشتر دانشجویان و سایر کارکنان دانشگاه را به مسائل ارزشی و معرفتی افزایش دهند تا به این ترتیب با بالا بردن هوش معنوی دانشجویان، تاب آوری آنها در رویارویی با مسائل و چالش های پیش رو افزایش یابد.

همچنین فرضیه سوم پژوهش نشان داد که هوش معنوی با مسئولیت پذیری رابطه مثبت معناداری دارد که با نتایج امامی و همکاران (۱۳۹۳)، لادن و جوکار (۱۳۹۰)، حمید و همکاران (۱۳۹۱) همسو می باشد.

در این خصوص لادن و جوکار (۱۳۹۰) دریافتند باورهای معنوی هدف زندگی را برای فرد روشن می‌کند و مایه تسلی در شرایط دردناک و تهدیدکننده هستند آنها باعث می‌شوند فرد رویدادهای غیرمنتظره را به عنوان رویدادهایی کمتر تهدید کننده ارزیابی کرده و قادر است رویدادهای غیرقابل تغییر را بپذیرد. از این دیدگاه، فرد زمانی که با نیروی بزرگتری در ارتباط است و اهداف و ارزش والاتری را دارد دارای عملکرد بهتری است. یکی دیگر از پیامدهای معنوی بودن احساس قدرت و آرامش درونی است. در شرایط دشوار، معنویت ممکن است تنها منبع دست یافتن به آرامش با پذیرش موقعیت باشد. علاوه بر آن ناکاشیما و کاندار (۲۰۰۵) در تحقیقی عنوان نمودند که یکی از عوامل تاثیر گذار در مسئولیت پذیری افراد، معنویت و ساختن یک روایت معنادار از زندگی و مرگ (معناسازی شخصی) است. اسمیت و همکاران (۲۰۰۹) نیز عنوان کرده اند که داشتن معنا و هدف در زندگی برای سازگاری با شرایط دشوار و استراس زای زندگی ضروری است (کشاورزی و یوسفی، ۱۳۹۱). پن و همکاران (۲۰۰۸) عنوان داشته اند معنا و هدف در زندگی یکی از عوامل محافظتی شناخته شده در مسئولیت پذیری افراد است. به عبارت دیگر افرادی که قادر به شناسایی نظم، انسجام و هدف در زندگی خود هستند و همچنین توانایی پیگیری اهداف خود را دارند، مسئولیت پذیری بیشتری در زندگی از خود نشان می‌دهند. علاوه بر آن برخی تحقیقات انجام شده نشان می‌دهند که خوش بینی، یافتن معنا در تجارب منفی، دیدن تجارب منفی از دیدگاهی مثبت، نگاه کردن به آنها به عنوان تجارب ضروری زندگی، اعتقاد به وجود یک منبع، باور به وجود یک قدرت برتر و باور به این که شخص توانایی حل مسئله را دارد با مسئولیت پذیری و سازگاری با ضربه روانی همبستگی بالایی دارد.

محدودیت‌های پژوهش حاضر به شرح زیر است: امکان دارد یافته‌ها تحت تاثیر سوگیری (تورش) پاسخ‌ها قرار گرفته باشد. به دلیل تعداد زیاد سوالات پرسشنامه‌ها، آزمودنی‌ها دچار خستگی و بی‌حوصلگی شده و امکان دارد به سوالات با بی‌دقتی پاسخ داده باشند. با توجه به نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر، پیشنهاداتی به شرح زیر ارائه می‌شود: با توجه به این که سنجش رابطه این متغیرها در بین دانشجویان دانشگاه آزاد شهر تهران انجام گردیده پیشنهاد می‌شود، مشابه همین پژوهش نیز در سازمان‌های خصوصی و مدارس شهر تهران و سایر دانشگاه‌های استان انجام گرفته و نتایج، با هم مقایسه گردد.

منابع

- امامی، زهرا؛ مولوی، حسین و کلانتری، مهرداد. (۱۳۹۳). تحلیل مسیر اثر هوش معنوی و هوش اخلاقی بر خودشکوفایی و رضایت از زندگی در سالمندان شهر اصفهان. *دانش و پژوهش در روانشناسی کاربردی*، ۱۵ (۲)، ۴-۱۳.
- حمید، نجمه؛ کیخسروانی، مولود؛ بابامیری، محمد و دهقانی، مصطفی. (۱۳۹۱). بررسی رابطه سلامت روان و هوش معنوی با تاب آوری در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه. *مجله جنتا شاپیر*، ۳ (۳)، ۳۳۸-۳۳۱.
- رستگار، عباسعلی؛ فتوت، بنفشه؛ بورقانی فراهانی، سهیلا و آبدارزاده، پدram. (۱۳۹۵). اثر شادکامی بر تاب آوری با میانجی گری هوش عاطفی و هوش معنوی. *پژوهش نامه مدیریت تحول*، ۸ (۱۶)، ۹۱-۶۶.
- زردشتیان، شیرین؛ کریمی، جواد و حسینی، مریم. (۱۳۹۷). تبیین رابطه هوش معنوی و پرخاشگری با ملاحظه نقش میانجی تاب آوری در بین کنگ فو کاران آسیایی. *مطالعات مدیریت رفتار سازمانی در ورزش*، ۵ (۱)، ۶۲-۵۵.
- سفیری، خ و چشمه، ا. (۱۳۹۳). مسئولیت پذیری نوجوان و رابطه آن با شیوه های جامعه پذیری در خانواده، *فصلنامه جامعه شناسی آموزش و پرورش*، ۱ (۴)، ۱۳۱-۱۰۱.
- صاحبی، علی؛ زالی زاده، محسن و زالی زاده، مسعود. (۱۳۹۴). تئوری انتخاب: رویکردی در جهت مسئولیت پذیری و تعهد اجتماعی. *رویش روانشناسی*، ۱۱ (۲)، ۱۴-۲.
- عزیزی نژاد، بهاره؛ فاطمه، سعیدی محمودآبادی، و محمودی، مدینه. (۱۳۹۴). بررسی رابطه بین هوش معنوی و تاب آوری در بین دانشجویان دانشگاه پیام نور. *کنفرانس ملی روانشناسی، علوم تربیتی و اجتماعی، مازندران*.
- کاوایانی، زینب؛ حمید، نجمه و عنایتی، میرصلاح الدین. (۱۳۹۳). تاثیر درمان شناختی رفتاری مذهب محور بر تاب آوری زوجین. *دانش و پژوهش در روان شناسی کاربردی*، ۱۵ (۳)، ۳۴-۲۵.
- کشاوری، سمیه و یوسفی، فریده. (۱۳۹۱). رابطه بین هوش عاطفی، هوش معنوی و تاب آوری. *مجله روانشناسی*، ۶۳ (۱۶)، ۳۱۸-۲۹۹.
- لادن، هاشمی و جوکار، بهرام. (۱۳۹۰). بررسی رابطه بین تعالی معنوی و تاب آوری در دانشجویان دانشگاه. *مطالعات روانشناسی تربیتی*، ۸ (۱۳)، ۱۴۲-۱۲۳.
- مارنات، گاری. (۱۳۸۴). *راهنمای سنجش روانی: برای روانشناسان بالینی، مشاوران و روان پزشکان*. ترجمه شریفی، حسن پاشا و نیکخو، محمدرضا. تهران: نشر رشد.
- Akinleke, O. W. (2012). An investigation of the relationship between test anxiety, self esteem and academic performance among polytechnic students in Nigeria. *International Journal of Computer Applications*, 51(1).

- Alam, M. (2014). A Study of Test Anxiety, Self-Esteem and Academic Performance among Adolescents. *The IUP Journal of Organizational Behavior*, 12, 33-43.
- Aulak, D. S., Quinn, B., & Wilson, N. (2016). Student burnout. *British dental journal*, 220(5), 219-220
- Chlan, K. M., Zebracki, K., & Vogel, L. C. (2011). Spirituality and life satisfaction in adults with pediatric-onset spinal cord injury. *Spinal Cord*, 49(3), 371-375.
- Di Fabio, A., & Saklofske, D. H. (2014). Comparing ability and self-report trait emotional intelligence, fluid intelligence, and personality traits in career decision. *Personality and Individual Differences*, 64, 174-178.
- Furrer, C., Skinner, E., & Pitzer, J. (2014). The influence of teacher and peer relationships on students classroom engagement and everyday motivational resilience. *National Society for the Study of Education*, 113(1), 101-123
- Goodman, M. ,Voigt Hansen, Melissa. , Rosenberg, Jacob. , Gögenur, Ismail . (2013). Pharmacological treatment of depression in women with breast cancer: a systematic review. *Breast Cancer Research and Treatment*. 141(3), 325-330.
- Koszycki, D., Raab, K., Aldosary, F., & Bradwejn, J. (2010). A multifaith spiritually based intervention for generalized anxiety disorder: A pilot randomized trial. *Journal of clinical psychology*, 66(4), 430-441.
- McLarnon, M. J., & Carswell, J. J. (2013). The personality differentiation by intelligence hypothesis: A measurement invariance investigation. *Personality and Individual Differences*, 54(5), 557-561.
- Moore, S., Raney, J., Ritter, G. W., & Higgins, K. K. (2015). Second Year Results from a Random Assignment College Access and Career Coaching Program.
- Nakashima, M., & Canda, E. R. (۲۰۰۵). Positive dying and resiliency in later life: A qualitative study. *Journal of Aging Studies*, ۱۹, ۱۰۹-۲۵
- Ogińska-Bulik, N., & Zadworna-Cieślak, M. (2018). The role of resiliency and coping strategies in occurrence of positive changes in medical rescue workers. *International emergency nursing*.
- Oshio, A., Taku, K., Hirano, M., & Saeed, G. (2018). Resilience and Big Five personality traits: A meta-analysis. *Personality and Individual Differences*, 127, 54-60.
- Ozawa, C., Suzuki, T., Mizuno, Y., Tarumi, R., Yoshida, K., Fujii, K., ... & Uchida, H. (2017). Resilience and spirituality in patients with depression and their family members: A cross-sectional study. *Comprehensive psychiatry*, 77, 53-59.

- Sa, M., Naami, A. Z., Bashlidh, K., & Gobari Banab, B. (2011). Spiritual Intelligence Training effect of on psychological well-being, anxiety, and spiritual intelligence in Ahwaz Oil college students. *Journal of psychological achievements, Shahid Chamran University of Ahvaz*, 4(1), 63-80.
- Stavrova, O., Fetchenhauer, D., & Schlösser, T. (2013). Why are religious people happy? The effect of the social norm of religiosity across countries. *Social science research*, 42(1), 90-105.
- Taghipour, H., Khazaei, K., & Isari, M. (2014) Explanation of Academic Burnout Based on Responsibility and General Self- Efficacy in High School Second Grade Female Students of Chalus City. *Journal of Applied Environmental and Biological Sciences*. , 4, 185-196
- Yonker, J. E., Schnabelrauch, C. A., & DeHaan, L. G. (2012). The relationship between spirituality and religiosity on psychological outcomes in adolescents and emerging adults: A meta-analytic review. *Journal of adolescence*, 35(2), 299-314.
- Zeng, Y., Gu, D., & George, L. K. (2011). Association of religious participation with mortality among Chinese old adults. *Research on aging*, 33(1), 51-83.

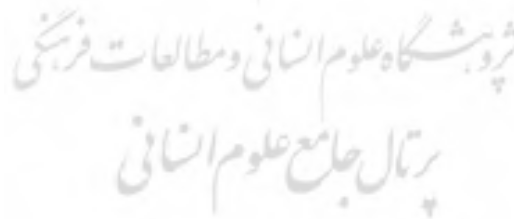
Prediction of Responsibility based on Spiritual Intelligence, Considering the Intermediary Role of Resiliency

Shabnam Rastegar Shahbandi¹

Abstract

The present study was aimed to predict responsibility based on spiritual intelligence, considering the intermediary role of resiliency in Tehran's university students (2018). Research method was practical in terms of objective; it was correlational-descriptive in terms of data collection method; and in terms of data type, it was quantitative. The statistical population of the present study consisted of all university students in Tehran's Azad University. Using sample size calculations in structural equations as well as a stratified cluster random sampling method, 730 individuals were selected as sample size. In order to measure the studied variables, the following questionnaires were used: California's (1951) responsibility questionnaire, King's (2008) spiritual intelligence questionnaire, and Conner and Davidson's (2003) resiliency questionnaire. Evaluation of the proposed pattern was done through structural equations modeling and using SPSS and Smart-PLS software. Findings showed that the proposed pattern had favorable fitting with data. In addition, all hypotheses were approved. As research results showed, spiritual intelligence with the intermediary role of resiliency had a significant effect on students' responsibility.

Keywords: resiliency, responsibility, spiritual intelligence

¹ Master of Psychology, Educational Psychology, Islamic Azad University, North Tehran Branch, Tehran, Iran
Mostafarostami25@yahoo.com